ՀԱՍՄԻԿ ԳՈՒԼԱԿՅԱՆ. Հայագիտության և հայապահպանության հարցեր: Հրապարակախոսություն, երկու հատորով, *Երևան, «Էդիթ Պրինտ» հրատ., 2010, հ. Ա.* Հայագիտության հայրենիքը, *480 էջ, հ. Բ.* Հայ դատ. հին և նոր էջեր, *528 էջ:*

Հասմիկ Գուլակյանը մեզանում հայտնի անձնավորություն է. Հայաստանի Հանրապետության և Սփյուռքի զանգվածային տարբեր լրատվամիջոցներով հայ հասարակայնությանը հուզող հարցերի լուսաբանման ու գնահատման առումով նրա կատարած հսկայածավալ աշխատանքը և արծարծած հիմնահարցերը խիստ արդիական հնչողություն ունեն: Կարելի է վստահորեն ասել, որ վերջին մեկուկես տասնամյակում բառացիորեն չի եղել մեր ազգային շահերը շոշափող և ոչ մի կենսական հարց, որին չանդրադառնա Հ. Գուլակյանը, և ոչ մի նշանակալից իրադարձություն, որը դուրս մնա նրա տեսադաշտից: Դրա խոսուն վկայություններն արդեն իսկ ընթերցողի սեփականությունը դարձած «Դարը՝ մեր մեջ, մենք՝ դարի» (4 հատոր, 2006–2007 թթ.) և «Ազգայնականություն. ինչո՞ւ է այն անհրաժեշտ» (2008 թ.) ժողովածուներն են:

Բացառություն չէ նաև վերջերս երկու հատորով լույս տեսած Հ. Գուլակյանի՝ ՀՀ-ի և Սփյուռքի բազմաթիվ պարբերականներում [«Հայաստանի Հանրապետություն», «Եթեր», «Հայացք Երևանից», «Իրավունք», «Ալաշկերտ», «Երկիր», «Վասն հայության», «Ռեսպուբլիկա Արմենիա», «Առավոտ», «Հայոց Աշխարհ», «Գոլոս Արմենիի», «Օր», «Երկրապահ», «Գրական թերթ», «Նորաթերթ», «Հայաստան» (Ա-թենք), «Լույս» (ԱՄՆ), «Մարմարա» (Ստամբուլ), «Հառաջ» (Փարիզ), «Արաքս» (Թեհրան), «Սփյուռք» (Բեյրութ), «Զարթոնք» (Բեյրութ)] հրատարակված ու նաև անտիպ և Հայաստանի Հանրային ռադիոյով ու «Գանձասար» աստվածաբանական կենտրոնի «Վեմ» ռադիոկայանով հնչած (1999–2003 թթ.) թեմատիկ նյութերի ներկայացվող ժողովածուն, որտեղ արծարծված են հայոց պատմության նենգափոխումների փորձերին, հայագիտության այլևայլ հիմնախնդիրներին, Հայ դատին, հայոց լեզվին, մշակույթին և, ընդհանրապես, հայապահպանությանն առնչվող հարցեր:

Անկախությունից հետո ուժեղացել են հայության դեմ ամեն կարգի ոտնձգությունները, բացահայտ ու քողարկված թշնամիների ողջ ճակատով գրոհը: «Եթե հայ հասարակայնությունը զինված թշնամուն տեսնելու և նրա վտանգը գիտակցելու հարցում կարծես թե խնդիրներ չունի,– իրավացիորեն նկատել է գրքի խմբագիր, պատմական գիտությունների թեկնածու Գևորգ Յազըճյանը,– ցավոք, հոգևոր ոլորտներում հայության թշնամիների նկատմամբ ոչ միայն պատշաճ զգոնություն չի ցուցաբերում, այլև հաճախ ի՛նքն է կրում ու բազմացնում ազգակործման տարբեր վարակները, որոնք ավերում են հայոց հոգևոր արժեքները, հայկական բո՛ւն էությունը» (էջ 5): Ահա դրա դեմ ուղղված, դրա առաջն առնելու և արժանի հակահարված տալու խնդիրն է դրված այս ժողովածուի հրատարակումով:

Ժողովածուի Ա հատորը սկսվում է գրքի խմբագիր Գ. Յազըճյանի «Ոչ սովորական մատյան» (էջ 5–8) բովանդակալից առաջաբանով և հեղինակի «Երկու խոսքով» (էջ 9–10): Հատորը բաղկացած է հետևյալ խոսուն բաժիններից՝ «Հայագիտության հայրենիքը», «Հայոց ծագումնաբանության հարցեր», «Հայագիտության արդի վիճակը և զարգացման հեռանկարները». հայագիտական միջազգային համաժողով», «Հոբելյանը կարելի է «նշել» նաև այսպես…», «Մենք և հեռուստատեսությունը», «Մեր լեզուն մեր հայրենիքն է». յոթ զրույց թատերագետ Հենրիկ Հովհան-

նիսյանի հետ», «Խոսք հիշատակի», «Հավելված» (ԵՊՀ Հայոց պատմության ամբիոնի որոշումը ամերիկյան հայագիտության հիմնական միտումների մասին): Հատորում ընդգրկված հայագիտության և հայապահպանության կնճռոտ հիմնահարցերին նվիրված հրապարակումների նպատակը մեր կյանքում տեղ գտած հոռի, ազգակործան, ապազգային երևույթների վրա նաև հասարակայնության ուշադրությունը սևեռելն է:

Այսպես, «Հայագիտության հայրենիքը» խորագրի ներքո ներկայացված են հարցազրույցներ ակադեմիկոսներ Լենդրուշ Խուրշուդյանի, Մերգեյ Աբրահամյանի, Վլադիմիր Բարխուդարյանի, ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամներ Ռիչարդ Հովհաննիսյանի և Վենետիկի Կա Ֆոսկարի համալսարանի հայոց լեզվի և գրականության ամբիոնի հիմնադիր ու ղեկավար հայր Լևոն Զեքիյանի, բանասեր Արմեն Պետրոսյանի, «Գիտություն» հրատարակչության տնօրեն Վաչե Հովակիմյանի, պատմաբաններ Արտեմ Օհանջանյանի, Գևորգ Յազըճյանի, Հասմիկ Ստեփանյանի, գրականագետ Լևոն Ղազարյանի, հուշարձանագետ Սամվել Կարապետյանի և հայտնի այլ անձանց հետ:

«Հայոց ծագումնաբանության հարցերը» խորագրի ներքո ներկայացված են մի շարք մասնագետների՝ բանասեր Արմեն Պետրոսյանի, պատմաբաններ Արտակ Մովսիսյանի, Աշոտ Փիլիպոսյանի, կենսաբան Նվարդ Քոչարի, ժայռապատկերաբան Կարեն Թոխատյանի և ուրիշների դիտարկումները, գնահատականները հայերի ծագման հարցերի մասին:

«Հայագիտության արդի վիճակը և զարգացման հեռանկարները» հայագիտական միջազգային համաժողովի մասին իրենց կարծիքներն են հայտնել աշխատանքային խմբի համանախագահ, ԵՊՀ պրոռեկտոր, պատմական գիտությունների դոկտոր Արամ Սիմոնյանը, համաժողովի խորհրդի անդամ, ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի տնօրեն, պատմական գիտությունների դոկտոր Աշոտ Մելքոնյանը, ակադեմիկոսներ Վլադիմիր Բարխուդարյանը և Հրաչիկ Սիմոնյանը, «Մարմարա» թերթի խմբագիր, գրող Ռոպեր Հատտեճյանը, աստվածաբանության դոկտոր հայր Մեսրոպ Թոփալյանը, լեզվաբան Դորա Սաքայանը և ուրիշներ:

«Մենք և հեռուստատեսությունը» խորագրի ներքո Կանադայի Ս. Հակոբ ազգային վարժարանի մանկավարժ Սոսի Գավասյանի, ակադեմիկոս Լենսեր Աղալովյանի, գրականագետ Ազատ Եղիազարյանի, թատերագետ Հենրիկ Հովհաննիսյանի, նկարիչներ Արմինե Կալենցի, Էդվարդ Իսաբեկյանի, Սարո Կալենցի, հաղորդավարուհի Հրաչուհի Ջինանյանի, կինոգետ Դավիթ Մուրադյանի, պատմաբան Բաբկեն Հարությունյանի հետ հարցազրույցներում ներկայացված են վերջիններիս դիտարկումները Հայաստանի ազգային հեռուստատեսության և, ընդհանրապես, հեռուստաընկերությունների մասին:

«Խոսք հիշատակի» ենթաբաժնում ընդգրկված են հոդվածներ՝ նվիրված ԵՊՀ դասախոս Լևոն Ներսիսյանի, անվանի պատմաբան Կոստանդին Խուդավերդյանի, ՀՀ և ԼՂՀ 1-ին աստիճանի «Մարտական խաչ»-ի ասպետ, «Ազատագրական բանակի» հրամանատար Լեոնիդ Ազգալդյանի, Հայաստանի ազգային ռադիոյի հաղորդավար Թադևոս Բաբայանի, պատմաբաններ Երվանդ Գասպարյանի և Հասմիկ Հարությունյանի հիշատակին:

Ժողովածուի Բ հատորը նվիրված է Մեծ եղեռնի 90-րդ տարելիցին: Հատորում զետեղված են հայ ժողովրդի քաղաքական պատմությանը, հայկական պետականության վերականգնմանը, Հայկական հարցին, Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչմանը, հայոց պահանջատիրությանը, հայ-թուրքական հարաբերություններին, հայ ազգային-ազատագրական պայքարին առնչվող հրատարակված և անտիպ նյութեր: Այս հատորը բաղկացած է երկու բաժնից՝ «Հայկական հարց» և «Ազատագրական պայքար»: Վերջինս ունի «Հայոց ազատամարտի պատմությունից», «Զինյալ ազատագրական պայքարի նորագույն փուլը», «Արցախյան ազատամարտ» և «Մեր վերազարթոնքի աստեղային ժամը» ենթաբաժինները:

Հարուստ, ընդգրկուն և բովանդակալից է «Հայկական հարց» խորագրի ներքո զետեղված նյութը: Այնտեղ, մասնավորա-

պես, ներկայացված են Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված «Լռության պատ» ֆիլմի պրոդյուսեր և ռեժիսոր Դորոթի Ֆորմայի, պատմաբաններ Արմեն Այվազյանի, Հակոբ Չաքրյանի, Ստեփան Պողոսյանի, Ռուբեն Սաֆրաստյանի, Երվանդ Գասպարյանի, Լավրենտի Բարսեղյանի, Աշոտ Մելքոնյանի, Թեսա Հոֆմանի, հասարակական գործիչներ, «Միություն՝ ընդդեմ ցեղասպանության» հասարակական կազմակերպության (Գերմանիա) անդամներ թրքուհի Մելայ Էրթեմի և քրդուհի Դոնեյ Գյունդուզի հետ հարցազրույցներ՝ Մեծ եղեռնի, տարբեր երկրների դիրքորոշումներն այդ, ինչպես և հայ-թուրքական հարաբերությունների ու Արցախյան հիմնահարցի վերաբերյալ: Արծարծված հարցերի շուրջ նրանք երբեմն հայտնում են իրարամերժ, մինչև իսկ մեզ համար անընդունելի տեսակետներ, որոնք Հ. Գուլակյանը մերժում է՝ հիմք ընդունելով դարերի ընթացքում բյուրեղացած և իր կենսունակությունը ապացուցած հայկական ազգային արժեհամակարգը:

Հատորում կան նաև այս թեմաներով հրատարակված գրքերի մասին բովանդակալից ու արժեքավոր գրախոսություններ:

Ժողովածուի հատորներն ունեն անվանացանկեր:

Ի դեպ, Հայաստանի ազգային գրադարանում հոկտեմբերի 21-ին տեղի ունեցած՝ Հ. Գուլակյանի այս ժողովածուի շնորհանդեսին, արժևորելով կատարված աշխատանքը, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի տնօրեն, ԳԱԱ թղթակից անդամ Աշոտ Մելքոնյանն ասել է. «... Այս գրքի հերոսների զգալի մասը... հայագիտության մեջ եղանակ կարող էին ստեղծել, բայց նույնիսկ խանգարել են հայագիտության զարգացմանը: Հետաքրքիրն այն է, որ Հասմիկը կարողացել է այս մարդկանց մի մասին դարձի բերել» («Հրապարակ», 23. X. 2010):

Հ. Գուլակյանի սույն ժողովածուն մեր օրերում խիստ պահանջված, գրագետ և կոկիկ կազմված մի հրատարակություն է, որը, անշուշտ, կգրավի մեր գիտական և ընթերցող հասարակայնության ուշադրությունը:

Երկհատորյակի հրատարակությունը հովանավորել են Արմինե Կարապետյան-Կունդուկջյանը (ԱՄՆ) և «Էդիտ Պրինտ» հրատարակչության տնօրեն Մկրտիչ Կարապետյանը:

ԱՆՈՒՇԱՎԱՆ ԶԱՔԱՐՅԱՆ